

kazane razmere ob ustanovitvi Društva za raziskovanje jam leta 1910 in orisana njegova dejavnost pred prvo svetovno vojno, med njo in po njej. Obraavnana je tudi jamarska dejavnost zunaj osrednjega društva, omenjene so italijanske raziskave na slovenskem ozemlju med obema vojnoma. Poleg amaterske speleologije je zajeta tudi takoimenovana profesionalna speleologija od Putiča pred prvo svetovno vojno preko italijanskega speleološkega inštituta v Postojni med obema vojnoma do Inštituta za raziskovanje krasa po letu 1947.

Avtorja ugotavljata, da so do druge polovice prejšnjega stoletja imeli glavni delež pri speleoloških raziskovanjih našega krasa predvsem tujci. Slovenci so bili v veliki meri le jamski delavci. Pod italijansko okupacijo se Slovenci v speleologiji niso mogli uveljaviti, v svobodni Sloveniji pa se tedaj uveljavila slovenska speleologija, čeprav še precej osamljena. Pomemben razvoj doživljuje po drugi svetovni vojni, k čemur prispeva zlasti povezava s širšim svetom. Avtorja ocenjujeta, da je prispevek Slovencev k speleologiji veliko večji, kot bi lahko pričakovali po deležu Slovencev v okviru svetovnega prebivalstva. Tako imamo Slovenci od prvih začetkov speleologije nekaj svetovno znanih speleologov. Poleg njih pa so k slovenski speleologiji veliko prispevali številni, skoraj brezimni jamarji in raziskovalci naših jam.

Obraavnani prispevek je vsekakor zanimiv in vreden branja. Bolj kot dejanska opredelitev deleža Slovencev v speleologiji je pomemben kot strnjen zgodovinski pregled jamarske dejavnosti na našem krasu. Zaradi obsežnosti in nedostopnosti gradiva so razumljive tudi nekatere pomanjkljivosti. Tako ni znano, od kod so podatki o Wernherju, Kircherjevo ime je Athanasius in ne Anastasius, njegovo delo pa je izšlo 1665. leta in ne pred 400 leti. Prezrta je iz tega obdobja (1583) oda o Cerknškem jezeru Nikodemusa Frischlina (1547—1590). Pri mlajši zgodovini bo treba upoštevati poleg objavljenih tudi druge arhivske vire. Še težja naloga kot zgodovinski pregled jamarstva in jamoslovja v Sloveniji pa je dejanska ocena prispevka Slovencev k speleologiji nasploh, pri čemer je seveda treba ločiti ožjo speleologijo kot jamarsko dejavnost in odkrivanje ter širše jamoslovje oziroma celotno znanost o kraškem podzemlju.

Peter Habič

Rezija. Jezik zemlje, jezik kruha. Načrt družbenogospodarskega in kulturnega razvoja. (Resia. Il linguaggio della terra e del pane. Proposte per uno sviluppo socioeconomico e culturale della Resia). Uredil Renato Quaglia, Založništvo tržaškega tiska, Trst 1981, 105 strani.

Dolina Rezije leži na skrajnem zahodnem obrobju slovenskega etničnega ozemlja in je še danes s svojimi številnimi socialnimi in jezikovnimi posebnostmi precej samobitna pokrajina v zahodnem delu Julijskih Alp. Občini Reziji, ki meri 120 km² in obsega dolino potoka Rezije (nekdanje ime noval Bila) ter sosednjo dolino ob Učji, njenemu današnjemu stanju in problemom je namenjena knjiga, o kateri poročam. Bolj kot za katerikoli drugi predel v slovenskem alpskem svetu je za Rezijo značilen izredno nagel razkroj obstoječe gospodarske, prebivalstvene, socialne in kulturne strukture. V dvajsetih letih (1951 do 1971) se je število zemljiških posestnikov zmanjšalo za 86 % (od 2.588 na 350 gospodarstev), število prebivalcev od 3.350 na 1.805 oseb (—40 %), obdelovalnih površin je danes za štiri petine manj kot v letu 1951; 60 % prebivalcev je starejših od 55 let. Vzroke za tako nagle spremembe v pokrajini, ki so prinesle pravo opustošenje in eksodus prebivalstva, moramo iskati v prometni in siceršnji gospodarski osamelosti področja, neustrezni in izredno razdrobljeni zemljiški posesti (1951. leta je 68 % posestnikov imelo manj kot 1 ha zemlje), kakor tudi v številnih drugih — predvsem v družbenopolitičnih ukrepih.

Danes je Rezija pred pomembno izbiro: ali pustiti v nemar tamkajšnji naravno-gospodarski in prebivalstveni potencial ali pa pristopiti k načrtni

gospodarski oživitvi in prenovi pokrajine. Pobudniki gospodarske, prebivalstvene in kulturne prenovitve Rezije, ki so zbrani okrog kmetijske zadruge »Rožna dolina« (s sedežem v Solbici), so pripravili splošne smernice za prenovno in gospodarsko preureditev celotnega območja. Prepričani so, da je pokrajina primerna za usmeritev v živinorejo, vrtnarstvo, deloma še tudi v sadjarstvo ter v kmečki turizem. Dosedanje močno izseljevanje pa lahko zaustavijo le manjši obrati lesne predelave. Prepričani so, da je potrebno celotno gospodarstvo preusmeriti iz zaprtega (samooskrbnega) k odprtemu (tržnemu) in konkurenčnemu kmetijstvu.

Knjižica, ki je natisnjena v slovenščini in italijanščini, nam prikazuje žalostno podobo sodobne preobrazbe »izumirajoče« pokrajine, kar je značilno še za marsikateri drugi predel v alpskem svetu. Besedilo je napisano v živahnem tonu, ugotovitve in spoznanja pa so podprta s statistično dokumentacijo. Pripomniti pa moram, da slovenski prevod ni najboljši. Pred objavo bi zahteval dobrega jezikovnega lektorja.

V zvezi z Rezijo naj opozorim še na dragoceni prispevek, ki ga je objavil:

Milko Matičetov, Resia. Bibliografia ragionata (1927—1979). Izšla je v zbirki Edizioni della graphik studio, Udine 1981, 40 strani.

V knjižici je zbrana in komentirana bibliografija s področja kulturološko-humanističnih ved. V obravnavanem 52-letnem obdobju je izšlo nad 230 študij, prikazov in drugih zapisov, ki osvetljujejo ljudsko tvornost in številne druge kulturne, zgodovinske, jezikovne in etnografske značilnosti Rezije. Dolej so na tem — v vsakem pogledu — izredno zanimivem območju zbrali in zapisali nad 3.000 pravljič in pripovedk ter posneli preko 500 ljudskih pesmi.

Milan Natek

Mojea Ravnik, Galjevica. Izdal Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani, založila Partizanska knjiga, Ljubljana 1981, strani 260 + 25 strani prilog in fotografij.

Med številnimi etnološkimi študijami iz novejšega obdobja je čedalje več takšnih, ki s svojo metodološko zasnovanostjo in obravnavanjem različnih (družbenih) pojavov v pokrajini ali naseljih, katerim tudi geografija posveča svojo raziskovalno skrb, zaslužijo vso našo pozornost. To še toliko bolj velja za posamezne monografije naselij ali njihovih značilnih socialnih, zgradbenih in fiziognomskih predelov. V okviru etnološkega raziskovalnega projekta »Način življenja Slovencev 20. stoletja« je izšla prva monografija, ki je namenjena Galjevici.

Za Ljubljano po prvi svetovni vojni je bila značilna izredna stanovanjska kriza. Mesto je privabljal ljudi s preobljudenega podeželja. Znatno delež k nagli rasti Ljubljane so prispevali tudi številni begunci s Primorske in Koroške. Oboje je pripomoglo, da je bilo veliko več prosilcev za stanovanja, kot jih je mesto premoglo. V dvajsetih letih so nastala na obrobju Ljubljane barakarska delavska naselja pa tudi prostori na Gradu so bili preobljudeni z najrevnejšimi Ljubljančani. V takih okoliščinah je mestna uprava, da bi vsaj za silo omilila revščino brezdomcev ali deložirancev, pristopila h gradnji zasilnih delavskih bivališč — barak.

Zamočvirjeni mestni travnik (s površino 31.000 m²) ob potoku Galjevec (ljudsko Galévc), južno od dolenske železnice, kjer so dotlej dobivali krmo za konje, so razdelili na parcelice 100 m² ter jih namenili za postavitev lesenih hišic. Prosilcev je bilo več kot parcel. Zainteresiranim in izbranim brezdomcem je dal mestni svet parcele v najem za izredno nizko letno najemnino (120 din). Tudi pri postavljanju hišic jim je pomagal s simboličnim